

Förvaltningsövergripande rutiner vid felaktiga utbetalningar (FUT)

Bakgrund

Nämnden för arbete och välfärd har som övergripande mål att verka för att allt ekonomiskt bistånd betalas till rätt person. Socialtjänsten har också en underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, vilket omfattar nämndens ansvarsområden. Skyldigheten innebär att samtliga medarbetare ska agera om det kommer till nämndens kännedom att man har anledning att anta att ett bidrag felaktigt har utbetalats av en annan myndighet. Alla medarbetare har då en skyldighet att meddela uppgifterna till berörd myndighet.

Misstanke felaktig utbetalning – gäller samtliga avdelningar

En misstanke om felaktig utbetalning kan inkomma till nämnden för arbete och välfärds kännedom på olika sätt. Exempelvis kan det handla om en anmälan från en annan myndighet eller från en privatperson. Det kan också handla om att felaktigheten upptäcks internt vid handläggningen av det ekonomiska biståndet, i arbetsmarknadsinsatserna, vid ett hembesök från barn och familj eller på annat sätt. Nämnden för arbete och välfärd ska verka för allt ekonomiskt bistånd som betalas ut så långt som det är möjligt betalas ut på korrekta och rättssäkra grunder. Vid misstanke om att en felutbetalning av ekonomiskt bistånd har ägt rum har alla handläggare på Arbete och välfärd en skyldighet att efter en förhandsbedömning inleda en utredning om misstanke om felaktig utbetalning enligt 11 kap. 1 § 1st. SoL. Utredningen syftar till att avgöra om pengar de facto har gått ut felaktigt. Huvudregeln är att socialtjänsten ska inhämta samtycke från den enskilde för att inleda utredning om honom eller henne men en utredning om eventuell felutbetalning är ett undantag från denna regel. Detta beror på att utredningen består av en sammanställning av fakta vars syfte är att möjliggöra för nämnden att fatta ett korrekt beslut för att ta tillvara på kommunens intresse. Utifrån utredningen bedöms om det finns grund för beslut om återkrav och/eller polisanmälan. Utredningen görs av handläggare på Arbete och välfärd. Om utredning visar att det även

finns en misstanke om att ett bidragsbrott har begåtts ska FUT handläggare (handläggare för felaktiga utbetalningar) kopplas in som då arbetar parallellt med båda utredningarna. Vid misstanke om en felaktig utbetalning av bidrag eller ersättning från någon annan myndighet finns även en underrättelseskyldighet i förhållande till den beslutande myndigheten (se nedan).

Underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar

Från och med 1 januari 2020 har ändringar trätt i kraft i lagen (2008:206) om underrättelse vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Ändringar i lagen innebär bland annat att underrättelseskyldigheten vid felaktiga utbetalningar vidgats till att även omfatta kommunernas socialtjänst.

Bidrag och myndigheter som omfattas av underrättelseskyldigheten

Underrättelseskyldigheten avser bidrag, ersättningar, pensioner och lån för personligt ändamål som enligt lag eller förordning beslutas ut till en enskild person av

- Migrationsverket
- Försäkringskassan
- Pensionsmyndigheten
- Centrala studiestödsnämnden
- Arbetsförmedlingen
- en arbetslöshetskassa
- en kommun

Underrättelseskyldigheten är tvingande vilket innebär att kommunen är skyldig att anmäla misstänkta felaktiga utbetalningar. Sekretessen bryts enligt 10 kap. 28 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) på grund av underrättelseskyldigheten.

Förutsättningar för underrättelseskyldighet

Underrättelse ska ske om det finns skäl att anta att en ekonomisk förmån betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med för högt belopp. Underrättelseskyldigheten gäller även i de fall där det finns anledning att anta att förmånen inte alls skulle ha utgått.

Underrättelseskyldigheten gäller inte antagande om framtida eller kommande felaktiga beslut eller utbetalningar.

Underrättelseskyldigheten gäller inte om det finns särskilda skäl. Ett sådant skäl kan till exempel finnas om den myndighet eller organisation som har fattat beslutet redan känner till felaktigheten. Nämnden för Arbete och välfärd har som rutin att underrättelse ska ske i alla ärenden där det är aktuellt.

Rutiner vid underrättelseskyldighet

När medarbetare på Arbete och välfärd, vid handläggning av ett ärende, eller i samband med pågående insats upptäcker felaktig utbetalning från annan Myndighet som omfattas av bestämmelsen ska underrättelseskyldighet ske.

Underrättelse ska i första hand ske skriftligt till den myndighet som fattat beslutet. Underrättelsen ska journalföras i personakten.

Av underrättelsen ska framgå vilka omständigheter som ligger till grund för antagandet att en ekonomisk förmån har beslutats eller betalats ut felaktigt eller med ett för högt belopp. Rätt att fatta beslut om underrättelse till annan myndighet vid felaktig utbetalning från välfärdssystemen är reglerat i nämnden för arbete och välfärds delegationsordning.

Felaktig folkbokföring

Arbete och välfärd kan, på grund av sekretess, inte anmäla en felaktig folkbokföring till Skatteverket eller polisanmäla ett folkbokföringsbrott till Polisen. Däremot kan en felaktig folkbokföring påverka rätten till ekonomiskt bistånd och/eller bidrag/ersättning från andra myndigheter eller organisationer. Om det påverkar rätten till ekonomiskt bistånd kan en FUT-utredning öppnas (av FUT-handläggare), återkrav bli aktuellt och ytterst leda till polisanmälan för bidragsbrott. Om den felaktiga folkbokföringen påverkar bidrag/ersättningar från andra myndigheter och organisationer kan det leda till att underrättelseskyldigheten aktualiseras.

Om det kommer till nämndens kännedom och underrättelseskyldigheten aktualiseras ska aktuell handläggare dokumentera felaktigheterna i journal och aktualisera ärendet till FUT-handläggare på Ekonomiskt bistånd. Gäller det underrättelseskyldighet till annan myndighet gäller rutin för underrättelseskyldighet, se ovan.

Utredning vid misstanke om brott

En ansökan om ekonomiskt bistånd signeras av den enskilde (både sökande och medsökande) oavsett om ansökan sker digitalt eller som en pappersansökan, där den enskilde försäkrar att uppgifterna är korrekta och sanningsenliga. Den som lämnar oriktiga uppgifter och därmed orsakar risk för att ekonomiskt bistånd felaktigt betalas ut, eller betalas ut med ett för högt belopp, kan begå ett brott enligt bidragsbrottslagen. Det kan även vara ett brott att i vissa fall låta bli att anmäla ändrade förhållanden som borde ha uppgivits. Den enskilde ska ha agerat med uppsåt eller grov oaktsamhet.

Utredning vid misstanke om brott genomförs av FUT handläggare. Brottanmälan ska innehålla all relevant information som polis och åklagare behöver för att genomföra en utredning. Ekonomiskt bistånd har en rutin för vilka underlag som ska ingå i brottanmälan. För detta finns en mall som anger bland annat utbetalade belopp, hur mycket som betalats ut med för högt belopp och vilken period som avses. Rutinen har tagits fram i samverkan med polis. Brottanmälan bör också innehålla en beskrivning av händelseförloppet i det aktuella ärendet. I utredningen ska det vidare framgå vilken information om vilka regler som gäller som den enskilde fått och om hen varit medveten om konsekvenserna av sitt handlande. En

polisanmälan ska också innehålla ett skadeståndsyrkande med motsvarande belopp som den felaktiga utbetalningen.

Beslut om polisanmälan

Arbete och välfärd är skyldig att göra en polisanmälan om det finns misstankar om att någon begått brott enligt bidragsbrottslagen. Om utredning av felaktig utbetalning visar misstanke om att brott har begåtts ska en polisanmälan enligt 6 § bidragsbrottslagen ske. Innan polisanmälan görs ska utredningen om felaktig utbetalning fullföljas och ligga till grund för beslutet. Bestämmelserna om återkrav enligt 9 kap 1 § SoL varken inskränker eller ersätter skyldigheten att göra en polisanmälan och kräva skadestånd om det finns misstankar om att brott har begåtts.

Rätt att fatta beslut om polisanmälan är reglerat i nämnden för arbete och välfärds delegationsordning

Polisanmälan av bidragsbrott - vid nedlagd förundersökning

Polisen ska underrätta nämnden för Arbete och välfärd om deras beslut om förundersökningen är nedlagd eller om åtal väckts. I de fall förundersökningen är nedlagd kan begäran om överprövning ske. Ett exempel när en förundersökning läggs ner är om polis eller åklagare bedömer att bevisen inte är tillräckligt starka. En nedlagd förundersökning kan återupptas om ny bevisning framkommer.

Rutiner vid begäran om överprövning: Om nämnden anser att skälen för polisens eller åklagarens beslut att inte inleda förundersökning eller lägga ner den är felaktig ska nämnden begära överprövning av beslutet.

En begäran ställs till den myndighet, Polismyndigheten eller Åklagarmyndigheten som fattade beslutet. Det finns inga särskilda tidsfrister.

Begäran om överprövning görs av beslutsfattare som gjort polisanmälan.

Begäran om överprövning ska innehålla följande uppgifter:

- Vem som gör begäran
- Vilket ärende det avser – diarienummer anges
- Anledningen till att nämnden anser att beslutet är felaktigt och ska överprövas
- Eventuell ny bevisning som framkommit i ärendet

Rutiner för återkrav – Enheten för Ekonomiskt bistånd

Beslut om återkrav enligt 9 kap 1 § SoL.

Grunden för återkrav enligt 9 kap 1 § SoL är att ekonomiskt bistånd har utbetalats på felaktiga grunder eller att socialtjänsten av misstag gjort en felaktig utbetalning som den enskilde borde ha insett var fel. Om FUT utredningen visat att en felaktig utbetalning har ägt rum så ska ett beslut om återkrav enligt 9 kap. 1 SoL fattas. Beslut om återkrav på hela skulden expedieras till den enskilde samt informationsbrev om möjlighet att upprätta avbetalningsplan.

Uppföljning av avbetalningsplan samt preskriptionstid för återkravet sker regelbundet. Om den enskilde inte betalar måste arbete och välfärd utreda eventuellt betalningsutrymme.

Utredningen baseras på uppgifter om personens nuvarande ekonomiska situation och ska resultera i en bedömning om den enskilde kan klara sin försörjning och livsföring vid en avbetalning av skulden. Visar utredningen att den enskilde för tillfället inte kan betala kan återkravet ligga vilande under en period. Om det anses troligt att den enskildes betalningsförmåga inte, inom rimlig tid, förbättras kan nämnden överväga eftergift helt eller delvis enligt 9 kap. 4 § SoL. I dessa fall är det Individutskottet som fattar beslut om eventuell eftergift.

Ersättningstalan enligt 9 kap. 3 § socialtjänstlagen

Om den enskilde inte frivilligt betalar tillbaka det ekonomiska bistånd som avses i 9 kap. 1 och 2 §§ SoL ska nämnden för arbete och välfärd väcka talan om ersättning hos

förvaltningsrätten med stöd av 9 kap. 3 § SoL om nedanstående kriterier är uppfyllda. Talan måste väckas inom tre år från det datum då biståndet betalades ut. Innan talas väcks måste nämnden på nytt utreda den enskildes betalningsutrymme. Utredningen syftar till att klargöra om den enskilde kan klara sin försörjning och livsföring i övrigt om nämnden vidhåller sitt ersättningsanspråk. Om den enskilde ej bedöms ha detta betalningsutrymme får förvaltningsrätten inte bifalla nämndens ersättningsanspråk. Om den enskilde inte medverkar till utredning om hens ekonomiska situation ska nämnden väcka ersättningstalan till Förvaltningsrätten.